

SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY.

Megjelen hetenként kétszer, vasárnap és csütörtökön, 1 1/2 ív tartalommal. Előfizetési díj a lap és könyvilletményekre: egész évre: 10 pfrt., félévre: 5 pfrt., évnegyedre: 3 pfrt. — Szerkesztői iroda: Bástya-utca 18. szám, 1-es emelet.

1858.

XXIII. ÉVFOLYAM.

Ápril 25.

Felnyitott levél

Gyulai Pálhoz.

Hármasan tisztelt hazafi! Midőn közelebbről a „Budapesti Hírlap“ tárcájában némi visszapillantásokat közlök a philharmoniai hangversenyek legutóbbi cyclusára, alkalmat vevék magamnak, ki-ereszkedni az időszakos kritikának bizonyos gyarlóságára, melyet jellemzőbben a értelmesben nem bírtam nevezni, mint subjectivitasnak. Egyszersmind elég merész valék, azt is állítani, hogy a subjectivitas nem hiba ugyan a művészetben, de annál inkább az, még pedig felettébb ártalmas, a kritikában. Ezeket írva, nem is álmodám, hogy oly hamar legyen szükségem alkalmazására, s még kevésbé gyaníthatám, hogy éppen önre kelljen alkalmaznom. Ön ugyan is eddigelé közlött akár tüzetes bírálataiban, akár aesthetikai értekezéseiben, ha olykor alanyi volt, vagy alanyiasan nyilatkozott, ezt mindig öntudattal tette, és mindig figyelmeztetvén iránta az olvasót, alanyisága csak érdekét nevelte dolgozatának, kárt pedig nem tehetett. Annál meglepőbb vala reám nézve olvasni a „P. N.“ 61. 62. számjaiban oly sorait önnek, melyben az alanyiaság — nem bírom felfogni, tudatosan és vagy tudatlanul — de minden esetre a tárgyiasság oly ámitó színezetével díszítve jelen meg, hogy az nem csak gyengébb, de jó erővel bíró felfogást is okvetlenül meghódíthatna. Ez azonban azon jogot, önt a felett beszédre állítani*) nekem, sem másnak nem adná. Nem is kérem, sem nem követelem;

*) Das Recht, Sie darüber zu Rede zu stellen, „szóval szóra fordítás, tehát jó!“

mert ha az ön állítása ellen érdemben nem volna kifogásom, a modor felett vitába nem ereszkedném. Annál inkább nem, mivel én a subjectivitást nem magában kárhoztatom, mint kártékonyt, hanem mint a kritikában könnyebben s valószínűbben mint másutt, azzá lehetőt. Sőt még mint állításának tüzetes ellene is, szó nélkül hagyom, ha az a modor, melylyel ön védi, minden alanyiség dacára, nem volna oly igézö; ha eröditményei nem látszanának oly erőseknek; ha diszitményei nem volnának oly ragyogók. De így higgye el ön, lehetlen. Ön az „írónség jogosultságát“ tagadja elvben, de megengedi kivételekben. Én az „írónség jogosultságát“ engedném meg elvben, s harcolnék azon kivételek ellen, melyek az elvet rossz hirbe hozzák. Mint látni való, polaris ellentétben állunk; melyiké a természetesebb, az ész- és igazságszerübb helyzet, a felett mi csak vitázhatunk, a döntö ítélet a mi esküdtszékünké: az olvasóközönségé. Hanem valamint ön mindent elkövete, hogy bírait elesábitsa, úgy bizonyosan részemről is csak tehetségemen, s nem iparomon mulik, ha az „írónségi jogosultságot“ a cayennei transportatiótól meg nem mentendem.

Az ön erősségeit két rovat alá oszthatni; egyik csoportjuk az észhez szól, a másik a szívet veszi igénybe. Kisértsük meg mindenkinek jogosultságát.

Az ész meggyőzésére szánt erősségek ellen, külforma tekintetéből semmi kifogásom. A nők férfiui pályára nem alkalmasak: ez a major propositio. Az írónság férfiui pálya: ez a minor. Tehát a nők az írónságra nem alkalmasak: conclusio. Az elrendésben Aristoteles, a logika öregatyja, sem lehetne hibát; a legszebb példánya a syllogismusnak: Figura prima, modo secundo:

$$\begin{array}{r} (E) \quad MP. \\ (A) \quad SM. \\ \hline (E) \quad SP. \end{array}$$

A logikával hát már tisztában volnánk; de lám! ott érkezik az az akadémuskodó dialectica, s valami „nego majorem“ formát beleget. *) Formát, mondom, mert egész átalában nem tagadja, csak különböztetést és határozott értelmezést kíván, mint a mit ön a közkezen forgó kifejezés féreérthetlenségében bizva, előre bocsátni elmulasztott. Mi az a férfiui pálya, melyre a nő „képtelen“? Természet szabta-e ki, vagy társalmi rend? — Ön mindkettőre gondolt,

*) Erdélyies kifejezés: emlékezik-e még reá ön? Vagy most jut eszembe, hogy az erdélyiek Pesten az erdélyiségre emlékeztetést olyformán veszik, mint Péter a Kajfás szolgálója megszólítását: „te is a galiläabeliek közül vagy.“ Igaz, hogy többnyire hasonló indulatból is történik az emlékeztetés.

ugy látszik, de mielőtt gondolatja helyességét vizsgálat alá vette volna, állítólag lép fel, s hatalomszóval mondja, hogy „kiszabta biz' azt mind a kettő.” Már a mi az elsőt illeti, én — mindig társadalmi pályát tartva szem előtt, — őszintén megvallom vakságomat, hogy a nő természeti szervezetében más vonást, a mely bármely, — férfiúnak állított — pályától eltilthatná őt, nem tudok látni, mint a testi erejük közti fokozatot, miben egészben véve a férfiúi nem van előnyben. És mégis, mily furcsa! épen a természet állapotában, — már a mit Rousseau annak tartana, — történik az, hogy a férfi a nőre tudja az élet legterheesebb foglalatosságait; mert azt hiszem, ön sem véli, hogy egy özet lesből elejteni több erőt, magasb fokú testi szervezetet, huzamosb erőfeszítést igényelne, mint azalatt fát vágni, vizet hordani, karámot építeni, s a hazatérő vadász ebédjét elkészíteni sat. Tudom én azt, hogy az iparvilágban női napszámra kisebb összeget vetnek s kisebbszerű munkát is követelnek érte; de láttam már kukoricát kapálni, aratni, szénát gyűjteni a két nemet vegyesen; de nem láttam a gyengébbnek nevezettet semmi tekintetben hátramaradni a büszke férfiú megett. De legyen úgy, a mint állítják: ezen fokozati különbség elismerésére is csak annyi következnék, hogy tapasztalati — inductionalis — uton kellene kikeresni és egyenkint megnevezni azon pályákat, melyekre a nőnem, általában véve, kevésbé alkalmas; de ekkor sem az, hogy egy vagy más nőgyén „képtelen” volna rájuk. Többet merek mondani, még a gyermekkel járó minden tekintetbeli körülmények sem olyanok, hogy komoly akadályt vethetnének a nőknek, bármely férfiúknak tulajdonított pálya megfuttatásában.

Itt hát nem jutánk a „férfiúi pálya” szabatos értelmezésére. Talán a másik világában a természetnek: a szellemiben, jobban sikerül iparkodásunk. Hiszen ön is erre fekteti a tulsúlyt. Tehát: „szellemi alkatánál fogva képtelen a nő a férfiú pályájára.” Lássuk, mert itt ön részletekre s bizonyításokra is ereszkedett. „A nőnem”, ön szerint, „egy Napoleon, egy Washington, egy Homér, egy Shakespeare, egy Bacon, egy Kant, egy Phidias, egy Michel-Angelo, teljes lehetetlenség.” Kérdjük miért? „Mert mind az, a mi a férfiút valóban nagygyá teszi, vagy egészen hiányzik a nőben, vagy soha sem fejlődhetik ki benne teljesen.” És ismét, mi teszi a férfiút nagygyá? Felelet: „Az alkotó erő!” Engedje meg ön, hogy mondjam ki gyanumat: ön előtt, észre nem véve, physiologiai eszme lebegett. Férfiú — alkotás; nő — fogékonyság! Mily fenséges ellentét, mily „csillogó caprice!” Valjon megáll-e egy kis fejtegetés világánál? Alig, mert amaz ellentét csak a két nem egymáshoz való viszonyára áll, és mihelyt e viszonyt nem vesszük tekintetbe, az arra vonatkozó jegyek egyszerre megszűnnek érvényesek lenni.

SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY.

Megjelen hetenként kétszer, vasárnap és csütörtökön, 1 1/2 ív tartalommal. Előfizetési díj a lap és könyvilletményekre: egész évre: 10 pfrt., félévre: 5 pfrt., évnegyedre: 3 pfrt. — Szerkesztői iroda: Bástya-utca 18. szám, 1-es emelet.

1858.

XXIII. ÉVFOLYAM.

Ápril 25.

Felnyitott levél

Gyulai Pálhoz.

Hármasan tisztelt hazafi! Midőn közelebbről a „Budapesti Hírlap“ tárcájában némi visszapillantásokat közlök a philharmoniai hangversenyek legutóbbi cyclusára, alkalmat vevék magamnak, ki-ereszkedni az időszakos kritikának bizonyos gyarlóságára, melyet jellemzőbben a értelmesben nem bírtam nevezni, mint subjectivitasnak. Egyszersmind elég merész valék, azt is állítani, hogy a subjectivitas nem hiba ugyan a művészetben, de annál inkább az, még pedig felettébb ártalmas, a kritikában. Ezeket írva, nem is álmodám, hogy oly hamar legyen szükségem alkalmazására, s még kevésbé gyaníthatám, hogy éppen önre kelljen alkalmaznom. Ön ugyan is eddigelé közlött akár tüzetes bírálataiban, akár aesthetikai értekezéseiben, ha olykor alanyi volt, vagy alanyiasan nyilatkozott, ezt mindig öntudattal tette, és mindig figyelmeztetvén iránta az olvasót, alanyisága csak érdekét nevelte dolgozatának, kárt pedig nem tehetett. Annál meglepőbb vala reám nézve olvasni a „P. N.“ 61. 62. számjaiban oly sorait önnek, melyben az alanyiaság — nem bírom felfogni, tudatosan és vagy tudatlanul — de minden esetre a tárgyiasság oly ámitó színezetével díszítve jelen meg, hogy az nem csak gyengébb, de jó erővel bíró felfogást is okvetlenül meghódíthatna. Ez azonban azon jogot, önt a felett beszédre állítani*) nekem, sem másnak nem adná. Nem is kérem, sem nem követelem;

*) Das Recht, Sie darüber zu Rede zu stellen, „szóval szóra fordítás, tehát jó!“